MALTA

QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta tat-3 ta' Novembru, 2004

Citazzjoni Numru. 592/2002/2

Joseph Baldacchino

vs

Nathalie Baldacchino

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 23 ta’ Mejju 2002 a fol. 1 tal-process fejn gie premess:-

Illi l-kontendenti zzewgu fil-5 ta’ Dicembru 1986 kif jindika c-certifikat taz-zwieg anness bhala Dok. “A”, u minn dan iz-zwieg kellhom tliet itfal, Graeme ta’ tlettax-il sena (13), Amy ta’ hdax-il sena (11) u Luke ta’ tmien snin (8);

Illi l-kunsens tal-kontendenti nkiseb b’qerq dwar kwalita’ tal-kontendenti li tista’ mix-xorta taghha tfixkel serjament

il-hajja mizzewga u dan *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (c) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta;**

Illi l-kunsens tal-kontendenti kien vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, u fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li ghamlitha mpossibbli ghall-kontendenti li jaqdu l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg u dan *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kapitolu 255 tal-Ligijiet ta' Malta;**

Illi l-kunsens tal-kontendenti kien vizzjat minhabba eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu jew ta' wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, u tad-dritt ghall-zwieg u dan *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (f) tal-Kapitolu 255 tal-Ligijiet ta' Malta;**

Illi l-kontendenti rabtu l-kunsens taghhom ma' kundizzjoni li tirreferi ghall-futur, u dan *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (g) tal-Kapitolu 255 tal-Ligijiet ta' Malta;**

Illi l-kontendenti ghalkemm mhux interdetti jew morda b'mohhhom, ma kellhomx fiz-zmien li sar iz-zwieg, ukoll minhabba raguni temporanja, setghat intelletwali jew ta' rieda bizzejjed biex jinholoq kunsens ghaz-zwieg u dan *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (h) tal-Kapitolu 255 tal-Ligijiet ta' Malta;**

Illi minhabba r-ragunijiet premessi u minhabba ragunijiet ohra kontemplati **fl-Att XXXVII tal-1975 li Jirregola z-Zwigijiet**, iz-zwieg bejn il-kontendenti kien null u bla effett fil-ligi;

Illi l-istess attur talab lil din il-Qorti sabiex ghar-ragunijiet premessi:-

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg kuntrattat bejn il-kontendenti fil-5 ta' Dicembru 1986 huwa null u bla effett fil-ligi *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (c), (d), (f), (g) u (h) ta' l-Att XXXVII tal-1975 tal-Ligijiet ta' Malta.**

2. Tordna li dina n-nullita' tigi registrata fuq l-att taz-zwieg relattiv fuq indikat.

Bl-ispejjez kontra l-konvenuta li tibqa' ngunta minn issa ghas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni attrici a fol. 3 tal-process;

Rat il-lista ta' xhieda u d-dokumenti esebiti a fol. 4 u 5 tal-process;

Rat il-verbali tas-seduti tat-13 ta' Novembru 2002 fejn il-Qorti awtorizzat lill-attur jipprezenta x-xhieda tieghu bil-procedura ta' l-affidavit; tat-12 ta' Frar 2003; u tat-13 ta' Marzu 2003.

Rat in-nota ta' l-eccezzjonijiet tal-konvenuta tat-13 ta' Mejju 2003 a fol. 18 fejn gie eccepit:-

1. Illi t-talbiet attrici huma nfondati fil-fatt u fid-dritt kif ser jigi spjegat b'mod aktar dettaljat fil-mori u t-trattazzjoni tal-kawza;

2. Salv eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjoni u l-lista tax-xhieda tal-konvenuta a fol. 19 u 20 tal-process.

Rat il-verbal tal-20 ta' Mejju 2003 fejn inghata digriet affidavit tal-partijiet b'terminu ta' hamsin (50) gurnata kull wiehed. Il-Qorti nnominat lil Dr. Paul Farrugia bhala Assistent Gudizzjarju fejn ordnatlu sabiex fil-mori tad-differiment izomm erba' seduti ghall-konkluzjoni provi tal-partijiet.

Rat in-nota ta' l-attur tal-15 ta' Lulju 2003 li biha pprezenta l-affidavit tieghu, t'ommu Helen Baldacchino, u ta' huh Paul John Baldacchino.

Rat in-nota tal-konvenuta datata 10 ta' Settembru 2003 li permezz taghha esebiet l-affidavit taghha, ta' ommha

Violet Lia, ta' missierha Alfred Lia, u ta' ohtha Nadia Zammit.

Rat ir-rikors ta' l-attur tas-16 ta' Dicembru 2003 fejn talab li tigi ffissata seduta ohra quddiem l-Assistent Gudizzjarju sabiex fil-mori tad-differiment jinzamm il-kontro-ezami tal-konvenuta, liema talba giet milqugha minn din il-Qorti.

Rat il-verbal tas-27 ta' Jannar 2004 fejn wara li l-Qorti wara li Dr. Joanna Vella Cuschieri ghall-konvenuta rrimettiet ruhha ghall-provi, u nfurmata lill-Qorti li nghalqu l-provi, il-kawza giet differita ghas-sentenza ghas-27 ta' Jannar 2005.

Rat in-nota tal-konvenuta datata 27 ta' Jannar 2004 li permezz taghha ddikjarat li hija taqbel mat-talbiet attrici, u cjoe' li z-zwieg ta' bejn il-kontendenti huwa null u bla effett fil-ligi *ai terminil* ta' l-artikoli ndikati fl-istess citazzjoni ghal ragunijiet imputabbli fuq iz-zewg partijiet.

Rat is-seduti mizmuma mill-Assistent Gudizzjarju, inkluz x-xhieda kollha quddiemu prodotta, u d-dokumenti kollha pprezentati.

Rat ir-rikors ta' l-attur datat 23 ta' Lulju 2004 fejn talab li l-kawza tigi rikjamata ghas-sentenza ghal data aktar vicina.

Rat id-digriet sussegwenti tal-Qorti tat-28 ta' Lulju 2004 fejn laqghat it-talba u rrikjamat il-kawza ghas-sentenza ghall-5 ta' Ottubru 2004.

Rat il-verbal sussegwenti tal-5 t'Ottubru 2004 fejn il-kawza regghet baqghet differita ghas-sentenza ghat-3 ta' Novembru 2004.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

(i) PRINCIPJI LEGALI.

Illi dawn il-premessi jwasslu sabiex jinghad li l-attur qed ivanta li l-imsemmi zwieg kien null u bla effett *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (c), (d), (f), (g) u (h) tal-Att XXXVII tan-1975 li Jirregola z-Zwigijiet.**

Illi fil-premessi tac-citazzjoni l-attur qal li l-kunsens tal-partijiet kien vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha liema premessa qeghda tirreferi ghall-artikolu **19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Illi fl-istess premessi jinghad, li l-attur sostna li l-kunsens tal-partijiet inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu u tal-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg, liema premessa qeghda tirreferi ghall-artikolu **19 (1) (f) tal-Kap. 255 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Illi l-**artikolu 19 (1) (d) u (f) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta** jinqraw hekk kif gej:-

"Artikolu 19 (1) *B'zieda mal-kazijiet fejn zwieg ikun null skond xi dispozizzjoni ohra ta' dan l-Att, iz-zwieg ikun null:-*

*"**(d)** jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b'diffett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg".*

*"**(f)** jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu, jew ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg."*

Illi din il-Qorti sejra tghaddi biex tezamina n-nullita` taz-zwieg *o meno* taht dawn iz-zewg sub-incizi separatament, u fl-ewwel lok, taht **l-artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Illi **artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255** jghid illi z-zwieg ikun null jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b'diffett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.

Illi ghar-rigward tal-istess **artikolu 19 (1) (d)** mill-provi migbura jirrizulta li l-kontendenti, qabel ma zzewgu, ma kkunsidrawx bis-serjeta` l-valuri u l-principji tal-hajja mizzewga. Fil-fatt kif inghad fis-sentenza **"Emanuel Walter Vella vs Mona Lisa Vella"** (P.A. (RCP) - 1 t'Ottubru 2002 - Cit Nru 801/96/RPC) il-kuncett ta' d-diskrezzjoni ta' gudizzju *"supposes not only maturity of intellect but also a maturity of the will, that is an ability to take decisions responsibly. A person must possess* a *critical faculty and internal freedom of choice in order to contract validly"* .

"Psychic disorders which give rise to a defect of due discretion include immature personality, which may be characterised by affective infantilism, immature character, affective immaturity and an emotionally unstable personality. Serious immaturity could very easily constitute a ground of nullity for a marriage. In a Rotal decision of 1961 ***Sabattani*** *held that a person either has or has not sufficient discretion of judgement to marry. If he has not, then he suffers from 'aementia', not in the sense of insanity, but in the sense that he lacks the sufficient maturity of judgement to understand and choose marriage … … ... Therefore, the weakness which affects the mind can merely result from the lack of maturity … …".*

Illi ***G. Veness,*** kif ikkwotat minn ***N. Picard*** in **'L'immaturite' et le consentement matrimonial"** (pg. 54-55) jghid is-segwenti:-

"The judge must consider the overall behaviour of the spouse, taking into account the gravity of the conduct, its continuity throughout the conjugal life, its influence on the

couple's equilibrium, the relation of behavioural disorders to the 'ius in corpus and also to the right to the community of life and to consider also all the other factors which are relevant to the determination of the gravity of this immaturity with reference to married life."

Illi dwar dan is-sub-artikolu din il-Qorti kif presjeduta diga` kellha okkazjoni tezaminah, u ghalhekk taghmel referenza ghas-sentenzi **"Joseph Borg vs Maria Nicolina Cutajar gia` Borg"** (Cit. Nru. 1564/97/RCP deciza fil-21 ta' Ottubru 1999) u **"Kevin Spiteri vs Av. Dr. Renzo Porsella-Flores et noe"** (Cit. Nru. 2443/97/RCP deciza fit-18 ta' Jannar, 2000); **"Anthony Gallo vs Dr. Anthony Cutajar et nomine"** (P.A. (RCP) 28 ta' Mejju 2002); **"Ali Chahid vs Mary Spiteri"** (P.A. (RCP) 5 ta' Gunju 2002); **"Giulio Farrugia vs Raquel Anne Farrugia"** (P.A. (RCP) 29 ta' Mejju 2002); **"Romina Zammit vs Paul Zammit"** (P.A. (RCP) 30 ta' Mejju 2002) u ghall-principji hemm enuncjati.

Illi f'dawn is-sentenzi, u fid-decizjoni **"Josette Lungaro vs Jesmond Lauro"** (P.A. (RCP) l-1 ta' Frar 2001) il-Qorti ghamlet referenza ghas-segwenti espozizzjoni ta' ***Viladrich*** li jghid:-

*"Thus, there is grave lack [of discretion of judgment] when it is proven that a contracting party lacks intellectual and volitional maturity necessary to discern, in view of binding oneself in an irrevocable manner, the essential rights and duties of marriage, which are the object of mutual surrender and acceptance. The discretion of judgment refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties, which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring. (**Viladrich, P.J.*** **"Matrimonial Consent in Code of Canon Law Annotated"** *(Montreal, 1993) p. 686).*

Illi fis-sentenza **"Kevin Spiteri vs Av. Dr. Renzo Porsella-Flores et noe"** (Cit. Nru. 2443/97/RCP deciza fit-18 ta' Jannar 2000) il-Qorti spjegat:-

*"Kwantu ghall-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap 255**, dawn l-obligazzjonijiet essenzjali huma dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u nvarjabbilment gew ritenuti bhala l-obligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Dawn huma "the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics".* (***Vidadrich, P.J***. *op. cit*., p. 687).

Illi dan l-animu tal-istess partijiet manifestat fl-azzjonijiet taghhom, huwa ghal kollox distint u differenti minn dawk li gew skond il-gurisprudenza nostrali konsiderati bhala d-drittijiet u dmirijiet u l-elementi essenzjali taz-zwieg, tant li fis-sentenza **"Mary Mustefa Al Muhamed vs Mustefa Mustefa Al Muhammed"** (P.A. (NA) 27 ta' Lulju 1999) inghad li:-

*"Fil-kawza **"Haidin vs Haidin"** (PA. (Q.K) 7 ta' Lulju 1994), il-qorti qalet illi m'ghandu jkun hemm ebda motivazzjoni li ggieghel persuna tersaq ghaz-zwieg ghajr l-imhabba lejn persuna ohra w ix-xewqa li tqatta' l-kumplament ta' hajjitha fil-kumpanija taghha. Fiz-zwieg wiehed irid ikun lest li jaghtiha t-totalita' tieghu nnifsu esklussivament lill-persuna l-ohra, u din l-ghotja trid tkun mhux biss reciproka izda motivata bi hsieb genwin li vermament ikun irid johloq 'a partnership for life'.*

Mill-gurisprudenza nostrana, jista' jinghad illi d-dmirijiet u drittijiet tal-mizzewgin fiz-zwieg huma dawk li komunament wiehed jistenna fi zwieg normali fis-socjeta' taghna. Fost dawn, wiehed isemmi l-fedelta` u l-assistenza, l-unita` u l-indossubbilta' taz-zwieg, l-hajja komuni flimkien, id-dritt u d-dmir illi jittiehdu decizjonijiet flimkien intizi fl-ahjar interess tal-familja w il-prokreazzjoni ta' l-ulied. Il-hajja mizzewga timporta li l-mizzewgin jaqsmu kollox flimkien u li jkunu ta' ghajnuna u ta' assistenza lil xulxin, b'impenn shih a favur ta' xulxin u taz-zwieg taghhom l-element tal-'communio vitae'. Fil-kawza ***"Micallef vs Micallef'*** *deciza fl-4 ta' Mejju 1993, il-Prim' Awla tal-Qorti Civili enuncjat illi element essenzjali tal-hajja mizzewga skond il-ligi taghna huwa d-dritt tal-mizzewgin ghall-komunjoni tal-hajja ('communio vitae') bejniethom".*

Illi dawn il-principji kollha gew kkonfermati f'diversi sentenzi moghtija minn din il-Qorti nkluzi **"Maria Rita Calleja vs Mohamed Ben Mohamed Khemiri"** (P.A. (RCP) 17 ta' Frar 2000); **"Nicolai Balzan vs Simone Cremona"** (P.A. (RCP) 9 ta' Marzu 2000); **"Ousama Sadalah vs Doris Tanti"** (P.A. (RCP) 4 ta' April 2000); **"Josephine Gabriel vs Dr. Georg Sapiano et nomine"** (P.A. (RCP) 8 ta' Novembru 2000); **Josette Lungaro mart Jesmond Lauro vs Jesmond Lauro"** (P.A. (RCP) l-1 ta' Frar 2001); **"Mazen Dadouch vs Maria Dadouch xebba Galea"** (P.A. (RCP) 22 ta' Marzu 2002); **"Albert Grech vs Josette Grech"** (P.A. (RCP) 30 ta' April 2002); **"Marco Tanti vs Catherine Azzopardi"** (P.A. (RCP) 30 ta' Mejju 2002); u **"Giulio Farrugia vs Raquel Anne Farrugia"** (P.A. (RCP) 29 ta' Mejju 2002) fost ohrajn.

Illi rigward l-**artikolu 19 (1) (f) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta**, dan is-sub-artikolu jikkonsidra kemm is-simulazzjoni totali (*'colorem habens', 'substantiam vero nullam'*) kif ukoll dak parzjali (*'colorem habens', 'substantiam vero alteram'*) tal-kunsens.

Illi rigward it-tifsira tal-frasi *"eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu"*, jew kif maghruf ukoll bhala simulazzjoni totali, il-

Qorti fil-kawza **"Bonnici vs Bonnici"** (P.A. 30 ta' Lulju 1982) qalet illi biex ikun hemm simulazzjoni totali jrid jigi ippruvat il-*'finis operis'* taz-zwieg gie effettivament eskluz mill-vera rieda ta' parti jew ohra, ghalkemm formalment tkun sehhet ic-celebrazzjoni taz-zwieg.

Illi fis-sentenza **"Cali vs Dr. Albert S. Grech *nomine".*** (P.A. 22 ta' Gunju 1988) il-Qorti qalet illi jekk tmur ghac-cerimonja tat-tieg u nternament tissostitwixxi l-ideat tieghek fuq x'inhu zwieg jew inkella xort'ohra teskludi l-veru kuncett taz-zwieg, hi forma ta' simulazzjoni totali. Fid-decizjoni **"Galea vs Walsh"** (P.A. 30 ta' Marzu 1995) il-Qorti spjegat simulazzjoni bhala *"meta l-atti, gesti jew kliem esterni ma jikkorrispondux ghall-kunsens intern li jkun inghata".* Illi fis-sentenza **"Muscat vs Borg Grech"** (P.A. 14 t'Awissu 1995) il-Qorti spjegat il-kuncett ta' simulazzjoni b'dawn il-kliem:-

"Ghalhekk min esternament ikun wera li qed jghati l-kunsens matrimonjali izda jkun internament u b'att pozittiv tal-volonta' tieghu qed jichad il-kunsens ghal dak iz-zwieg ikun qed jissimula l-kunsens tieghu".

Illi kif gie nsenjat fid-decizjoni fl-ismijiet **"Francesco Teuma vs Liugi Camilleri et",** (K. 1 ta' Ottubru 1884 - Vol.X p.912):-

"a poter dedursi la invalidita dell'atto e' necessario che risulti chiaro, che cio' che si contrattava non era la yenta, ma una simulazione, cioe' 'fictio seu ostensio falsi pro vero'.

Illi fil-kawza **"Anthony Gallo vs Dr. Anthony Cutajar *et nomine*"** (P.A. (RCP) 28 ta' Mejju 2002) inghad li *"meta wiehed jitkellem dwar l-eskluzjoni taz-zwieg jew wiehed mill-elementi essenzjali tieghu, wiehed irid jifli jekk il-kontendenti jew wiehed minnhom, allavolja hu kapaci jaghti l-kunsens validu taz-zwieg, pero' bl-att tieghu qabel u fil-hajja mizzewga, jew bl-ommissjoni tieghu, eskluda a priori certu obbligi essenzjali tal-hajja mizzewga, cjoe' ssimula l-kunsens tieghu totalment fejn eskluda a priori z-zwieg, jew inkella fejn filwaqt il-kunsens hu jew hi*

eskludew xi wahda jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, u cjoe' saret simulazzjoni parzjali".

Illi fil-fatt din il-Qorti taqbel ma' l-istess definizzjoni u fil-fatt fis-sentenza **"Al Chahid vs Mary Spiteri"** (P.A. (RCP) 5 ta' Gunju 2002 inghad li *"wiehed jinnota li taht l-**artikolu 19 (1) (f)** trid issir distinzjoni cara bejn zwieg li jfalli minhabba cirkostanzi li jirrizultaw waqt iz-zwieg, u zwieg li jfalli ghax wiehed mill-partijiet minn qabel ma ta l-kunsens tieghu kien gja' mentalment dispost li ma jottemprax ruhu ma' xi wahda jew aktar mill-obbligi matrimonjali. Fl-ewwel ipotesi hemm ir-ragunijiet li jghatu lok ghas-separazzjoni u fit-tieni ipotesi hemm l-estremi ta' l-annullament taz-zwieg".*

Illi fil-fatt ghal dak li jolqot l-kuncett ta' *"l-eskluzjoni pozittiva ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga"*, u cjoe' simulazzjoni parzjali, il-Prim' Awla tal-Qorti Civili fil-kawza **"Abdel Wahed vs Dr. Yana Micallef Stafrace et"** (P.A. (NA) 14 ta' Lulju 1994) elenkat l-elementi essenzjali taz-zwieg bhala li jikkonsistu fil-*"kommunjoni tal-hajja konjugali, l-indissolubbilta' tar-rabta taz-zwieg, id-dritt ghall-fedelta' u d-dritt ghall-prokreazzjoni ta' l-ulied"*. L-istess elementi gew ikkonfermati wkoll fil-kawza **"Aquilina vs Aquilina"** (P.A. (NA) 30 ta' Jannar 1991) u fis-sentenza **"Grech vs Grech"** (P.A. (NA) 9 ta' Ottubru 1990). Dawn huma wkoll l-elementi fil-ligi kanonika.

Illi l-komunjoni tal-hajja konjugali u l-*'consortium vitae'* tikkomprendi zewg elementi u cjoe' l-imhabba konjugali u r-responsabbilta` tal-familja. Kif qalet il-Prim' Awla tal-Qorti Civili fid-decizjoni **"Magri vs Magri"** (14 ta' Lulju 1994):-

"Jekk din il-'consortium vitae' hija nieqsa, l-oggett innifsu tal-kunsens taz-zwieg huwa wkoll nieqes. Din il-"consortium vitae' tikkomprendi zewg elementi li huma l-imhabba konjugali u r-responsabbilta' tal-familja."

Illi fil-fatt l-element ta' l-indissolubbilta` taz-zwieg jehtieg li l-kunsens ikun ibbazat fuq rabta dejjiema bejn ragel u

mara wahda, mibnija fuq il-fedelta` u formazzjoni tal-familja. Il-ligi Maltija tippresupponi *'iuris tantum'* dan l-element ta' ndissolubbilta' fiz-zwieg.

Illi fil-fatt, **J. *Edwards Hudson*** (pg. 164-165), jispjega car li: *"indissolubility can be excluded from consent in two different ways: either because the spouse, knowing the true nature of marriage, nevertheless contract with the understanding that he will have the option of dissolving the bond and recovering his former free status, or because the spouse formulates his own doctrine on marriage, from which the idea of indissolubility is absent and to which he adheres totally with both intelligence and will power".*

Illi wkoll, ***D.J. Burns*****,** fil-kummentarju tieghu (***D.J. Burns***, "**Matrimonial Indissolubility: Contrary Conditions - A Historical Synopsis and Commentary".** pg.151) jghid li *"it is not necessary that this intention* (i.e. li teskludi l-indissolubbilta') *was formulated as an express agreement, it can be inferred either from an explicit declaration of one or both parties, or consequent on certain words or actions implying that effect, or as a result of the narration of the circumstances of the contract."*

Illi hawn ukoll il-Qorti tirreferi ghal dak li nghad fis-sentenza **"Sharon Lanzon mart Francis Attard vs Francis Attard"** (P.A. (RCP) 15 ta' Marzu 2000) u cjoe':-

"Meta wiehed jitkellem dwar l-eskluzjoni taz-zwieg jew wiehed mil-elementi essenzjali tieghu, wiehed irid jifli jekk il-kontendenti jew wiehed minnhom, allavolja huwa kapaci li jaghti kunsens validu taz-zwieg, pero' fl-atti tieghu qabel u fil-hajja mizzewga, jew bl-omissjoni tieghu eskluda a priori certu obbligi essenzjali tal-hajja mizzewga, cjoe' issimula l-kunsens tieghu totalment fejn eskluda a priori z-zwieg, jew inkella fejn waqt li l-kunsens hu jew hi eskludew xi wahda jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, u cjoe' saret simulazzjoni parzjali".

Illi hawn ta' min jirreferi ghal dak li nghad fis-sentenza **"Joseph Ferriggi vs Mary Anne Ferriggi"** (P.A. (RCP) 7 ta' Jannar 2003) u cjoe:-

*"minn dan kollu jidher li l-attur kellu fil-mument taz-zwieg tieghu mal-konvenuta difett serju ta' diskrezzjoni fuq il-hajja mizzewga billi ssoggetta l-kunsens tieghu ghall-konvivenza mal-konvenuta ghall-kondizzjoni li huwa ma jkollux ulied mill-istess zwieg u dan ghalhekk iwassal sabiex din il-Qorti tikkonkludi li l-kunsens tal-attur kien ivvizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni fuq il-hajja mizzewga u l-elementi essenzjali taghha u wkoll li bil-kunsens tieghu huwa eskluda pozittivament wiehed mill-elementi essenzjali taz-zwieg li huwa l-kuncett ta' prokreazzjoni ta' wlied, u hawn din il-Qorti tirreferi ghas-sentenzi **"David Mangion vs Maria Sciberras"** (P.A. (N.A.) 11 ta' Ottubru 1999); **"Imad Adel Hazory vs Gaetana Borg"** (P.A. (N.A.) 11 ta' Ottubru 1999); **"E vs F"** (P.A. (F.D.) 1 ta' Lulju 1994); **"Elizabeth Zammit nee' Consiglio vs John Zammit"** (P.A. (S.B.C.) 14 ta' Marzu 1986); **"Mary Hassanin nee' Spiteri vs Silvio Spiteri"** (P.A. (N.A.) 16 ta' Frar 2001) u **"Joseph Abdilla vs Maria Fenech"** (P.A. (N.A.) 21 ta' April 1999), u ghalhekk it-talbiet attrici ghandhom jigu milqugha a bazi tal-***artikolu 19 (1) (d) u (f) tal-Kap 255*** ghar-ragunijiet imputabbli lill-attur".*

Illi premessa ohra fic-citazzjoni attrici hija dik a bazi tal-**artikolu 19 (1) (g)** li jipprovdi li z-zwieg huwa null:-

*"**(g)** jekk xi wahda mill-partijiet torbot il-kunsens taghha ma' kondizzjoni li tirreferi ghall-futur".*

Illi dwar l-**artikolu 19 (1) (g)** jinghad skond ***J. Edward Hudson*** *"a condition could either be suspensive or resolutive. It is suspensive if it delays the entry in effect of the obligation of an act until the condition itself is fulfilled. It is resolutive if it dissolves the obligation only if it verifies itself and therefore renders it null. e.g. "I will live in marriage with you until I find someone who is more wealthy than you"* (**"Handbook II for Marriage Nullity Cases"** pg. 107).

Illi huwa mportanti li wiehed jinnota li din il-kondizzjoni tapplika biss ghall-kaz ta' annullament taz-zwieg jekk din il-kondizzjoni tirreferi ghall-avveniment fil-futur.

Illi premessa ohra tal-attur li fuqha bbaza l-azzjoni tieghu u cjoe' dik ibbazata fuq l-**artikolu 19 (1) (c) tal-Kap 255,** fejn *jiddisponi kif gej:-*

19 (1) *'B'zieda mal-kazijiet fejn zwieg ikun null skond xi dispozizzjoni ohra ta' dan l-Att, zwieg ikun null –*

(c) *jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb b'qerq dwar xi kwalita' tal-parti l-ohra li tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga.'*

Illi sabiex zwieg jigi dikjarat null u bla effett a bazi ta' dan l-**artikolu 19 (1) (c)**, jridu jigu sodisfatti hames elementi li huma s-segwenti:-

i. Persuna ghandha volontarjament u konxjament tahbi kwalita' partikolari;

ii. Dik l-istess persuna tahbi dik il-kwalita' bil-ghan li l-parti l-ohra taghti l-kunsens taghha ghaz-zwieg, *ben sapendo* li kieku dik il-persuna kellha ssir taf bil-fatt mohbi ma taghtix il-kunsens taghha;

iii. Il-fatt jew kwalita' mistur ghandha tkun ta' certa serjeta' u gravita' jew oggettiva jew soggettiva, w trid tezisti fil-mument tal-ghotja tal-kunsens;

iv. Il-parti li minnha qed tigi mohbija l-kwalita' jew fatt assolutament ma ghandhiex tkun taf b'dan il-fatt jew kwalita';

v. L-iskoperta ta' din il-kwalita' jew dan il-fatt ghandha tkun il-kaguni diretta ta' problemi serji w fiha l-iskoperta' ta' din il-kwalita' ghandha jirnexxilha tisfratta jew tittermina z-zwieg.

Illi l-ahhar premessa msemmija mill-attur tirrigwarda dak provdut fl-**artikolu 19 (1) (h) tal-Kap 255** li jirrigwarda

"setghat intelletwali jew ta' rieda bizzejjed biex jinholoq kunsens ghaz-zwieg".

Illi kwantu ghad-difett ravvizat fil-paragrafu **(h)**, dan jidher li gie mudellat fuq xi wiehed mill-iskemi li kienu gew prezentati sal-1981 bi thejjija ghall-Kodici l-gdid tad-Dritt Kanoniku (promulgat f'Jannar tal-1983) (ara ***Gherro, S***., **Diritto Matrimoniale Canonico**, **CEDAM (Padova)**, 1985, pp. 126-128). Illum l-istess kuncett li nsibu fil-paragrafu **(h)** jinsab sintetizzat fl-ewwel inciz tal-**Kanone 1095**, *"qui sufficienti rationis usu carent"*. Kif jispjega l-gurista ***Viladrich***, *"The expression sufficient use of reason refers to the degree of effective possession of the faculties of comprehension and will which is normally acquired from the age of seven years and which is absolutely necessary for a person to be the subject of human acts and to be morally responsible. It is the task of jurisprudence to determine in a concrete case (in casu) the relationship between a proved mental illness or disturbance and the lack of sufficient use of reason in a particular contracting party"* (op. cit., p. 685). Ghalhekk, filwaqt li d-difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju hu marbut specifikatament ma' l-oggett tal-kunsens matrimonjali, id-difett imsemmi fil-paragrafu **(h)** jirreferi ghall-kunsens matrimonjali b'mod aktar generali. Pero' kif jispjega l-awtur ***Castano***:

"Il canone precisa che non e' necessario che la privazione dell'uso della ragione sia ***totale****. Com'e' ovvio, anche questa circostanza e' richiesta non solo per l'atto umano di consentire, ma per* ***ogni atto umano****. Il canone invece dice espressamente che la carenza dell'uso della ragione nella sua specificita' di vizio del consenso matrimoniale, deve essere* ***sufficiente****, cioe' questa carenza deve essere proporzionata all'****atto specifico di consentire ad un negozio cosi' importante ed impegnativo come e' il matrimonio****. In fatti il matrimonio e' un negozio che: a) si riferisce ad un matrimonio* ***determinato*** *con una persona* ***determinata****; b) impegna l'intimo della vita degli sposi* ***nella sua totalita'****; c) compromette* ***due*** *persone a vivere le* ***relazioni interpersonali****; d) non e' per un periodo, ma deve durare* ***per tutta la vita****. Di conseguenza, se da una*

parte non si richiede che la carenza dell'uso della ragione sia ***assoluta****, d'altra parte pero' non e' sufficiente* ***qualsiasi*** *privazione, ma quella che sia proporzionata alla importanza che assume il consenso matromoniale. A nessuno sfugge la differenza tra il "grado" dell'uso della ragione richiesto per consentire al matrimonio e quello richiesto, ad esempio, per "comprare un vestito"* (op. cit. p. 310).

Illi dwar dan issir riferenza ghas-sentenza tal-Prim' Awla tal-Qorti Civili fl-ismijiet **"Michelina Micallef vs Amabile Buttigieg"** (19 ta' Dicembru 1995).

(ii) APPREZZAMENT TAL-PROVI.

Illi mill-provi prodotti jirrizulta illi l-partjiet izzewgu fil-5 ta' Dicembru 1986, meta l-konvenuta kellha biss sbatiax-il sena, u jidher car li hija kienet infatwata bl-attur, li minkejja li kien dominanti ghal kollox fuqha hija xorta accettat li tizzewgu. Illi hawn il-Qorti ma' hijiex qed titkellem fuq semplici mmaturita' minhabba l-eta' ta' l-istess konvenuta, ghaliex f'dan il-kaz jidher car li l-istess konvenuta apparti l-eta' zghira taghha meta zzewget, halliet lilha nfisha tigi traxxinata litteralment mill-attur, f'kollox u f'kull hin, qabel iz-zwieg, mohhha biss sabiex tikkuntentah. Accettat li tizzewwgu ghaliex hasbet li l-attur jinbidel, izda' ovvjament dan ma sehhx, u minkejja t-tentattivi kollha tal-konvenuta, l-attur baqa' l-istess ghal kollox dominanti fuqha.

Illi min-naha l-ohra jidher car anke mix-xhieda ta' l-attur innifsu li huwa bniedem li tieghu biss jghodd, u jidher li fir-relazzjoni shiha tal-kontendenti, huwa kien u fil-fatt ghadu kapaci li jiggudika lil kulhadd. Anke fil-konfront ta' anke lil martu li qiesu qed jitkellem dwar it-tifla tieghu, izda sa llum ma huwiex kapaci jhares lejh innifsu. Dan certament huwa dovut ghall-fatt li l-istess attur dejjem hares lejn il-konvenuta bhala bniedma li ghadha zghira hdejh, u dejjem tratta b'din l-arja ta' superjorita', li maz-zmien l-istess konvenuta, ma kenitx lesta li toqghod ghaliha.

Illi fil-fatt iz-zewg partijiet jakkuzaw lil xulxin, b'infedelta' matul iz-zwieg, u wkoll jirrakkontaw sensiela ta'

avvenimenti fuq hwejjeg zghar u hwejjeg serji, fejn kien hemm konsistenement dizgwid bejniethom. Dan fih innifsu juri, kemm qabel iz-zwieg, l-istess partijiet lanqas biss kienu jafu lil xulxin sew, u allura kien ghal kollox difficli ghalihom, li jaqdu l-obbligazzjonijiet taghhom fiz-zwieg lejn xulxin. Dan huwa manifestat anke bil-mod li l-istess partijiet resqu ghal dan iz-zwieg, fejn kien hemm konflitt kontinwu bejniethom fuq kollox, inkluz fuq id-data ta' l-istess zwieg. Dan l-konflitt baqa' jissussti tul ir-relazzjoni kollha bejn il-partijiet, dan li llum dawn jinsabu separati u hekk ilhom minn Marzu 1996, u jidher ukoll li ghandhom relazzjonijiet jew kellhom relazzjonijiet ma' persuni ohra.

Illi fl-opinjoni ta' din il-Qorti dan huwa kollu naxxenti mill-fatt li z-zewg partijiet kellhom fil-mument taz-zwieg il-kunsens taghhom vizzjat ghaliex kien effett b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga u fuq l-elementi essenzjali taghha, liema difett irrendihm inkapaci li jonoraw l-obbligazzjonijiet taghhom taz-zwieg, tant li minkejja t-tentattivi taghhom, li huma jikkonsidraw bhala sforzi sabiex isalvaw iz-zwieg, dawn ma' setghux jirnexxu, u dan ghaliex il-bazi tal-kunsens taghhom kienet mill-bidu mankanti. Din il-Qorti tazzarda tghid li dan sa llum stess ghadhom il-boghod biex jifhmuh, ghaliex biex jaghmlu dan kull parti ghandha qabel xejn tirrikonoxxi l-limiti umani taghha, u wkoll tezamina l-komportament taghha b'ghajn kritika, sabiex tirranga dak li hemm bzonn jigi rrangat fihom infushom, u dan qabel ma' jippruvaw jirrangaw lil haddiehor.

Illi ghalhekk fid-dawl tal-premess it-talba attrici ghandha tigi milqugha a bazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255** ghar-ragunijiet imputabbli liz-zewg partijiet.

<u>III. KONKLUZJONI.</u>

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenuta nkwantu l-istess huma b'xi mod inkompatibbli ma' dak hawn deciz, u fuq ammissjoni ta' l-istess konvenuta skond nota pprezentata fis-27 ta' Jannar 2004,

tilqa' t-talbiet attrici biss u fis-sens hawn deciz, b'dan illi:-

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg kuntrattat bejn il-kontendenti fil-5 ta' Dicembru 1986 huwa null u bla effett fil-ligi *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (d) ta' l-Att XXXVII tal-1975 tal-Ligijiet ta' Malta** ghar-ragunijiet imputabbli liz-zewg partijiet.

2. Tordna li dina n-nullita' tigi registrata fuq l-att taz-zwieg relattiv fuq indikat.

Bl-ispejjez jinqasmu bin-nofs bejn iz-zewg partijiet.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------